

cia Borisa Bieleka a rad ďalších prác vedeckého dorastu. A architekti Kusý s Paňákom mali nepochybne pevnejšiu argumentačnú základňu, súc podporení vedou. Nesporným prínosom je metodologická komplexnosť, autori prezentujú teóriu, výpočty, simulácie, experiment. Verifikácia realizácie vyhodnotením meraní na budove NSB zrejme ešte potrebuje čas.

Všetky autorské grafické výkony, najmä analýzy detailov, sú spracované na úrovni, ktorá vzbudzuje oprávnenú závišť. Obe publikácie sú graficky upravené nadštandardne, pri knihách s prevažne technickým zameraním nečakáme, že budú až také pekné.

Pre architekta či projektanta, ktorý považuje dvojité presklené fasády za „základný atribút modernej architektúry“ a chce tento princíp v tvorbe použiť, sú tieto dve knihy nenahraditeľnou pomocou. A ak si knihy zaslúžia „čestný titul“ učebnica, určite tam obe patria.

Robert Špaček

Nově o českém myšlení

Petr Jemelka: *Environmentalismus v českém filozofickém myšlení 1. poloviny 20. století*. Vydala Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity Brno, 2002, 146 s.

Prínos ďalších práce Petra Jemelky spočíva v historickom prístupe k problematice environmentalizmu. Autor sleduje tuto líniu v našom myšlení od obrození do konce meziválečného obdobia. Objavuje dosud netematizovaný rozměr české filozofie, což vede k tomu, že některé vžitě stereotypy v názorech na osoby, směry a období se nutně mění.

Zárodky environmentální problematiky nachází Jemelka již v obrození, a tím toto období přestává být záleži-

stostí výhradně filologickou. Dále, již hegelovec Hanuš se dotkl myšlenky panského vztahu člověka k přírodě. V Purkyňově panteismu se setkáváme s anticipací holistického pohledu a se snahou o vyrovnání s Darwinovým evolucionismem. Český herbartismus, spjatý převážně s humanitními vědami, měl ve svých řadách i stoupence darwinismu a touto cestou pronikla problematika přírodního prostředí i do naší filozofie. Český scientismus pokračoval potom pozitivismem a dekadence na přelomu století se již obírala problematikou člověka a jeho krize. Zde je, domnívá se Jemelka, také počátek protiscientistických a proticivilizačních reakcí našeho myšlení. Voluntarismus, zejména Nietzsche, se u nás projevil rozporuplně. Na jedné straně antropologicky protikulturně (L. Klíma, J. Váchal), na druhé oslavou lidského ducha a vesmírného sbratření (O. Březina).

Kapitola Od krásy přírody ke kritice civilizace, je, podle našeho názoru, spolu se zasvěceným výkladem filozofického myšlení v biologii, zjevným přínosem Jemelkovy práce. Zatímco Březina je zastáncem panského vztahu k přírodě, u jeho „duchovní“ přítelkyně A. Pammrové máme co do činění s názorem zcela opačným. Pammrová, nazývaná Antieva, odmítá nejen antropocentrismus, ale dokonce androcentrismus, jenž je podle ní odpovědný za protifeministickou falokracii. Člověka považuje za „defekt planety“. K jejím inspiračním zdrojům patřil také – což se ví jen málo – slovenský kněz J. Maliarik, který vzbudil její pozornost hlavně „utopickým pacifismem“. Pammrová odsuzuje z pohledu hlubinné ekologie a ekologie ženu vůbec. Žena jako předmět mužovy touhy rozmnožuje populaci, a tím zvětšuje pozemské zlo a utrpení. Obrodit tento svět může jen tehdy, když nahradí svou smyslnost „vyšší smyslovostí“, jež se shoduje s „univerzálně ženským vnímáním“ nevycházejícím z tělesnosti, ale z duševna. Jemelka zde podává zajímavou interpretaci filozofického textu svérázné myslitelky. Podle něj Pammrová dospívá ve své negaci kultury a civilizace až k myšlence ochrany přírody blízké dnešnímu pojetí. Rovněž v otázce „ruralismu“ u J. Čepa a v pojetí techniky u D. Pecky prokazuje autor původnost a nápaditost své filozofické interpreta-

ce. Podle něj Čepovo selství a Peckovo řešení vztahu člověk – technika, v souvislosti s krizí „řádu světa“, je založeno na katolické myšlence o přetvářející podstatě člověka. D. Pecka je si vědom toho, že o využití techniky (k dobru nebo zlu) rozhoduje sám člověk.

V posledních kapitolách, zabývajících se vitalismem a scientismem ve filozofii a biologii, mohl autor plně uplatnit i své biologické vzdělání. Hlavní pozornost věnuje rostlinnému fyziologu prof. Úlehlovi. Je znám i jeho význam ve filozofii, etnografii, dokumentárním filmu, a také v ekologii. Úlehla odmítal vitalismus i holismus, a oproti kauzálnímu a teleologickému výkladu skutečnosti s předpokladem boha, zastával názor o přirozeném původu světa. Avšak jeho mechanicismus – odvozuje Jemelka – stíral rozdíl mezi neživou přírodou, životem a duševnem, což ho přivedlo k panspsychismu. Možná, že to je také důvod jeho „úcty“ ke všemu existujícímu (ke krajině, rostlině, stejně jako k člověku). Rovněž tak kondicionalismus souvisel s jeho environmentalismem a krajinnou ekologií, kterou u nás založil. Úlehlovův žák a nástupce, biofyzik prof. F. Herčík, soustředil zájem hlavně na dědičnost a přispěl k rozvoji genového inženýrství. Pokusil se – jak správně uvádí autor – o spojení „kondicionalismu s celostním holistickým pojetím organismu“. K opuštění determinismu ho vedl jeho výzkum mikrosvěta, kde platí „princip neurčitosti“ a selhává klasická kauzalita. Jeho skepse vůči mechanicismu ho přivádí k intuitivismu a nakonec k „výhodní mystice“. Herčík se obává rostoucí exploatace přírody a nabádá k přátelštějšímu vztahu k ní, tzn. k ekologické šetrnosti. Jeho pozdější příklon k „diamatu“ způsobil řadu jeho omylů (např. odmítnutí Mendelovy teorie dědičnosti).

Jemelkova práce byla limitována rozsahem, což vedlo k tomu, že do ní nebyla zahrnuta i jiná zajímavá témata, např. Neumannovo bílovičské období či Vrbův „myslivcův rok“. Dalo by se to změnit novým rozšířeným vydáním knihy a dopsáním dalšího dílu, který by zahrnoval environmentalismus 2. poloviny 20. století. Tím by byla tato záslužná práce uzavřena.

Jiří Vítek